

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

СИЛАБУС

навчальної дисципліни Психофізіологія
2023 – 2024 н.р.

1. Опис навчальної дисципліни

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки

Освітня програма – Інклюзивна освіта

Загальний обсяг дисципліни – VI кредитів ЄКТС

Статус дисципліни – вибіркова

Інститут (факультет) – факультет історії педагогіки та психології

Кафедра – психології

Курс – I; семестр – II; вид підсумкового контролю – екзамен

Мова навчання – українська.

Види занять: лекції, практичні

Методи навчання: проблемні лекції, семінари-дискусії, частково-пошуковий (евристичний); дослідницький; контролю та самоконтролю у навчанні.

Форми навчання: денна

Лінк на дисципліну: <https://classroom.google.com/c/NjY2NTQyMDU5ODQ5?cjc=teh4zub>

Розподіл годин за видами робіт

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни: год. / кредити ЄКТС	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	2	I	120/ IV	34	16	–	18	–	86	–	–	+

2. Викладачі

Хавула Роман Михайлович E-mail: romankhavula@dspu.edu.ua romankhavula@gmail.com	Доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук
Дуб Віра Григорівна E-mail: vira_dub@dspu.edu.ua	Доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук

3. Характеристика навчальної дисципліни

Мета навчання: сформувати у студентів систему знань про психофізіологію як науку, психофізіологічні механізми, кореляти і закономірності психічної діяльності та поведінки людини і сформувати в них уміння використовувати ці знання в процесі аналізу психічних процесів, станів, властивостей і поведінки людини.

Результати навчання.

У студентів мають сформуватись знання основних наукових досягнень вітчизняної та зарубіжної психофізіології, а також основних понять навчальної дисципліни, а саме: психофізіологія відчуттів та сприймання, психофізіологія мотивації та активності людини, психофізіологія поведінки, особливості вікової психофізіології; уміння визначати міждисциплінарний характер психофізіологічних проблем, їх взаємозв'язки та взаємозалежності; аналіз різних фізіологічних механізмів та принципів функціонування певних структур кори великих півкуль та стовбуру

головного мозку; вміння досліджувати фізіологічні механізми психічних процесів і станів, що є основою індивідуальних відмінностей людини; застосування отриманих знань для пояснення поведінки та діяльності людини, що перебуває на різних етапах онтогенезу.

Компетентності. а) загальні компетентності: – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; – навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; – здатність бути критичним і самокритичним; – здатність генерувати нові ідеї (креативність). б) професійні компетентності: – здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології; – здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ; – здатність самостійно збирати та критично опрацювати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; – здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій; – здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації; – здатність до ефективного міжособистісного спілкування, емпатійного слухання, емоційної стабільності, толерантності;

Пререквізити дисципліни. Загальна психологія.

Постреквізити дисципліни. Психодіагностика, Патопсихологія, Порівняльна психологія.

4. Програма дисципліни.

Зміст основних розділів дисципліни.

Тема 1. Психофізіологія в системі наук про людину. Предмет та завдання психофізіології як науки. Категоріальний апарат психофізіології. Основні напрями психофізіології. Наукові досягнення вітчизняної та зарубіжної психофізіології. Сучасні проблеми психофізіології.

Тема 2. Методи психофізіологічних досліджень. Способи реєстрації і сфера застосування об'єктивних фізіологічних показників, закономірно пов'язаних із психічною діяльністю людини. Методи непрямого вивчення мозку людини. Сучасні методи прямого вивчення мозку людини. Томографічні методи прямого вивчення мозку людини.

Тема 3. Психофізіологія сенсорних процесів. Принципи організації і функціонування сенсорних систем. Особливості сенсорної системи зору. Особливості сенсорної системи слуху. Особливості сенсорної системи шкіри. Особливості сенсорної системи смаку. Особливості сенсорної системи нюху.

Тема 4. Психофізіологія пізнавальних процесів. Проблеми уваги у психофізіології. Автоматичні і контрольовані процеси обробки інформації. Психофізіологічний аналіз підсистем активації. Психофізіологія пам'яті. Психофізіологія мислення. Психофізіологія мовлення.

Тема 5. Психофізіологія спонукальної сфери особистості. Психофізіологія спонукальної сфери: потреби та мотиви людини. Природа відчуття голоду і спраги. Мотивація як чинник організації поведінки. Фізіологічні теорії мотивацій.

Тема 6. Психофізіологія емоцій. Поняття класифікація і функції емоцій. Аналіз основних теорій емоцій. Психофізіологічні механізми емоцій. Лицьова експресія як засіб невербального спілкування. Психофізіологічна діагностика і методи вивчення емоцій.

Тема 7. Статеві відмінності психофізіологічних функцій. Статеві відмінності в структурі психофізіологічних функцій. Статевий диморфізм нервової системи людини. Статеві відмінності в функціонуванні мозку. Статеві відмінності в когнітивних процесах.

Тема 8. Свідомість як психофізіологічний феномен. Психофізіологічний підхід до визначення свідомості. Основні теорії свідомості. Нейронні механізми свідомості. Психофізіологічні механізми свідомості. Інформаційний підхід до проблеми свідомості. Психофізіологія сну (визначення, види, теорії, стадії).

Тема 9. Психофізіологія рухової діяльності особистості. Поняття рухової діяльності особистості. Класифікація рухів. Організація рухової системи. Опанування руховою діяльністю. Основні фактори ефективності діяльності. Працездатність особистості. Адаптивність та адаптаційні можливості особистості.

Тема 10. Психофізіологічне забезпечення діяльності. Поняття психофізіологічного забезпечення діяльності. Психофізіологічний відбір. Принципи та зміст алгоритму психофізіологічного забезпечення діяльності. Дослідницькі методи психофізіологічного забезпечення діяльності. Оптимізаційні методи психофізіологічного забезпечення діяльності.

Тематика практичних занять.

Тема 1. Компетентність оперувати категоріально-понятійним апаратом психофізіології

Тема 2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння психофізіології

Тема 3. Психологічний аналіз методів психофізіологічних досліджень

Тема 4. Психологічний аналіз психофізіології сенсорних процесів

Тема 5. Психологічний аналіз психофізіології пізнавальних процесів та психофізіологічні механізми емоцій

Тема 6. Психологічний аналіз психофізіологічних основ мови

Тема 7. Психофізіологічний аналіз особливості спонукальної сфери особистості

Тема 8. Психологічний аналіз психофізіологічних особливостей емоцій

Тема 9. Психологічний аналіз статевої відмінності психофізіологічних функцій

Тема 10. Психологічний аналіз свідомості як психофізіологічного феномена

Тема 11. Психологічний аналіз психофізіології сну та стресу як основних функціональних станів

Тема 12. Психологічний аналіз психофізіологічних особливостей рухової діяльності особистості

Тема 13. Психологічний аналіз вікової психофізіології

Тема 14. Психологічний аналіз психофізіології діяльності особистості

Тема 15. Підсумкове заняття: захист самостійної роботи студентів

5. Місце проведення занять (локація), технічне й програмне забезпечення (обладнання).

Хавула Р.М. (лекції): Дуб В.Г (практичні): аудиторія, або Zoom.

6. Інформація про консультації (вказується розклад консультацій).

7. Система оцінювання.

Види та методи контролю: усний контроль (опитування; бесіда); письмовий контроль (самостійна робота); підсумковий контроль (екзамен).

Форми контролю: групова форма організації контролю

Критерії оцінювання: оцінювання досягнутих успіхів за семестр проводиться в системі оцінювання університету після чого переводиться в національну шкалу оцінювання та шкалу ECTS відповідно до таблиці:

Шкала оцінювання університету (в балах)	Національна шкала оцінювання	Шкала ECTS		
		Сумарна модульна оцінка (в балах)	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення
90-100	відмінно	90-100	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
75-89	добре	82-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками
		75-81	C	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок
60-74	задовільно	67-74	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків
		60-66	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії
0 - 5 9	незадовільно	35-59	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати, перед тим як отримати екзамен
		0-34	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота

Розподіл балів з дисципліни

Усні відповіді	40 (8 занять по 5 балів)
Самостійна робота	20 балів
Індивідуальні завдання	15 балів
Співбесіда з лектором	25 балів
Поточна успішність	100 балів (ваговий коефіцієнт – 0,6)
Екзамен	100 балів (ваговий коефіцієнт – 0,4)
Основний талон	100 балів

8. Питання до екзамену.

1. Опишіть історію виникнення та розвитку психофізіології.
2. Визначте предмет, цілі і задачі психофізіології.
3. Розкрийте роль психофізіології в професійній підготовці психолога.
4. Психофізіологічна проблема. Проблема співвідношення психічного і фізіологічного і варіанти її розв'язання.
5. Сучасні проблеми психофізіології.
6. Схарактеризуйте методи непрямого вивчення мозку людини:
7. Схарактеризуйте сучасні методи прямого вивчення мозку людини:
8. Проаналізуйте томографічні методи прямого вивчення мозку людини: а) структурна томографія; б) функціональна томографія; в) метод магнітно-резонансної томографії.
9. Рефлекторна концепція і її роль в рішенні проблеми мозок-психіка.
10. Визначити функції ЦНС. Подати приклади рефлекторної функції, яка забезпечує прості і складні взаємовідносини організму з навколишнім середовищем. Рефлекторна дуга. Безумовні та умовні рефлекси.
11. Клітинні механізми психофізіологічних процесів.
12. Проаналізуйте три основні функціональні блоки мозку людини, які забезпечують виконання інтегральної функції.
13. Опишіть концепцію функціональних систем П. К. Анохіна, складіть схему цілеспрямованого поведінкового акту.
14. Проаналізуйте два принципи побудови руху; структуру і механізми ініціації рухового акту. Відмінність рухового акту від елементарного руху.
15. Дайте визначення інформації, розкрийте її значення для життєдіяльності організму людини. Обґрунтуйте принципи кодування інформації в нервовій системі: а) принципи специфічності; б) частотний код; в) патерн-відповіді нейрона (структурна організація потенціалу дії у часі).
16. Назвіть і охарактеризуйте етапи сприйняття інформації. Проаналізуйте нейронні механізми сприйняття. Поясніть наявність чутливих періодів у розвитку мозку.
17. Дайте характеристику методів, які визначають структурну організацію нейронів кори великих півкуль. Проаналізуйте колончатую (вертикальну) і пошарову (горизонтальну) організацію нейронів кори.
18. Опишіть процес аналізу і синтезу умовних подразників. Теорії, які пояснюють цілісне сприйняття подразників мозком людини.
19. Поясніть біологічні передумови виникнення членороздільної мови. Слово як специфічне подразнення неокортексту. Назвіть центри мови в корі великих півкуль.
20. Дайте визначення першої та другої сигнальних систем, їх взаємодія. Класифікація типів ВНД.
21. Проаналізуйте функціональну асиметрію мозку і особливості розумової діяльності людини, правої і лівої півкулі у правшів.
22. Проаналізуйте статеві відмінності в розвитку міжпівкулевої асиметрії мозку та інтелектуальних функцій, правої і лівої півкулі у лівшів.
23. Дайте визначення і класифікацію характеристик уваги.
24. Проаналізуйте види уваги, опишіть їх.
25. Дайте визначення та характеристику видам научіння.

26. Дайте оцінку філогенетичним рівням біологічної пам'яті, визначення та приклади.
27. Обґрунтуйте біологічне значення та дайте характеристику процесу запам'ятовування, види та механізми пам'яті.
28. Порівняйте відмінні особливості декларативної і процедурної пам'яті. Дайте характеристику робочої і активної видів пам'яті.
29. Дайте визначення та класифікацію емоцій.
30. Опишіть функції емоцій. Когнітивні процеси в генезі емоцій. Лицьова експресія.
31. Дайте характеристику теорії зворотного лицевого зв'язку як одного із механізмів емоцій, індивідуальні відмінності та емоції. Методи їх вивчення.
32. Опишіть моделі емоцій. Нейроанатомія та біохімія емоцій.
33. Опишіть структури процесу мислення. Вербальний і невербальний інтелект.
34. Теорії свідомості. Характеристика свідомих і несвідомих процесів.
35. Проаналізуйте проблему оптимізації навчання з точки зору біологічних критеріїв. Три стадії становлення особистості.
36. Моніторинг функціонального стану учня. Комп'ютеризована оцінка його індивідуальних психофізіологічних характеристик. Експеримент К. Мангіні.
37. Проаналізуйте психофізіологічні механізми навчання та набуття певних навичок під впливом соціального середовища, культури і традицій суспільства. Види навчання: неасоціативне, асоціативне, когнітивне.
38. Дайте характеристику психофізіологічних механізмів впливу на людину екологічно шкідливих факторів, які порушують психічну діяльність і поведінку людини.
39. Опишіть види і механізми сну. Поняття про гіпноз.
40. Теорії та фази сну, їх електроенцефалограма.
41. Проаналізуйте концепцію стресу Г. Сельє. Дайте класифікацію та характеристику стрес-факторам.
42. Поясніть роль стрес-реакцій в загальному механізмі адаптації, індивідуальну стійкість до стресу. Проаналізуйте механізм тренування та здатність переносити стрес.
43. Дайте характеристику новому напрямку в психофізіології – соціальній психофізіології.
44. Дайте характеристику новому напрямку в психофізіології – екологічній психофізіології.
45. Дайте характеристику новому напрямку в психофізіології – педагогічній психофізіології.
46. Поясніть необхідність врахування індивідуальних відмінностей учнів в навчальному процесі.
47. Обґрунтуйте залежність концентрації уваги від сили нервової системи.
48. Розкрийте зв'язок розумової працездатності з властивостями нервової системи.
49. Нейродинамічні особливості розумової діяльності учнів. Прояв нейродинамічних особливостей у сприйманні школярів. Вплив сили і рухливості нервової системи на пам'ять учнів.
50. В чому сутність психофізіологічного забезпечення діяльності.

9. Політика дисципліни

Система вимог до студентів:

- систематичне відвідування занять;
- неприпустимість пропусків, запізень;
- зарахування пропущених занять відбувається в узгоджений з студентом час.

Політика академічної доброчесності:

- самостійне виконання навчальних завдань;
- зниження оцінки, якщо виявлено списування при виконанні теоретичних, практичних, індивідуальних чи творчих завдань.

Правила поведінки на заняттях:

- активна участь в обговоренні проблемних питань;
- взаємоповага.
- якщо лекційні або практичні заняття відбуваються у zoom, тоді обов'язковим є використання відеокамери, мікрофон доцільно використовувати тільки під час відповіді.

10. Рекомендована література та інформаційні ресурси

а) основна література:

1. Галян І.М. Основи психофізіології та фізіології вищої нервової діяльності. Навчально-методичний посібник. Дрогобич. 1999. 220 с.

2. Галян І. Психофізіологія: словник основних понять. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2018. 68 с.
3. Десяренко Т. В., Ковиліна В. Г. Психофізіологія розвитку: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: УАІД «Рада», 2022. 327 с.
4. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: Монографія. К.: Міленіум, 2004. 265 с.
5. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник. К: Центр навчальної літератури, 2006. 184 с.
6. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Піка-Центр, 2009. 400 с.
7. Макаруч, М. Ю., Куценко, Т. В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник. К.: ООО «Інтерсервіс», 2011. 329 с.
8. Малхазов О.Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю. К.: Європолісія, 2002. 320 с.
9. Філіппов М.М. Психофізіологія людини: Навч посіб. К: МАУП, 2003. 136 с.
10. Чайченко Г.М., Цибенко В.О., Сокур В.Д. Фізіологія людини і тварини: Підручник для студ. біол. спец. вищ. навч. закл. К.: Вища школа, 2003. 464 с.

б) додаткова література:

11. Галян І.М. Методологічні основи психофізіології. Навчально-методичний посібник до курсу “Основи психофізіології та фізіології вищої нервової діяльності. Дрогобич: Видавництво НВЦ “Каменярь” ДДПУ, 2003. 52 с.
12. Галян І.М. Психофізіологія індивідуальних відмінностей. Навчально-методичний посібник до курсу “Основи психофізіології та фізіології вищої нервової діяльності. Дрогобич: Видавництво “Коло”, 2003. 48 с.
13. Галян І.М. Психофізіологія психічних процесів і станів. Навчально-методичний посібник до курсу “Основи психофізіології та фізіології вищої нервової діяльності. Дрогобич: Видавництво “Коло”, 2003. 68 с.
14. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці. К.: КНЕУ, 2002. 182 с.
15. Лісовенко А.Ф., Бедан В.Б. Психофізіологія: практикум. Одеса: Фенікс, 2021. 75 с.
16. Психологічне забезпечення бойових підрозділів в екстремальних умовах: Метод. посіб. Під ред. М.С. Корольчука. К.: МОУ, 2001. 175 с.
17. Психофізіологія: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.] / І. М. Маруненко, С. О. Неведомська, Г. І. Волковська. 4-ге вид. перероб. і доп. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 48 с.

Інформаційні ресурси

18. https://www.dkpp.com.ua/wp-content/uploads/2020/04/kokun_psykhofiz.pdf
19. https://www.dkpp.com.ua/wp-content/uploads/2020/04/makarchuk_psykhofiz.pdf
20. https://lib.iitta.gov.ua/10038/1/Monograf_2015.pdf
21. https://lib.iitta.gov.ua/712848/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80_2018.pdf
22. <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14416/%D0%9B%D1%96%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%90.%20%D0%A4.%2C%20%D0%91%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%BD%20%D0%92.%20%D0%91.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D1%84%D1%96%D0%B7%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8E...pdf>
23. <https://core.ac.uk/download/pdf/161263133.pdf>
24. http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_anatomii/Biblioteka/Konspekt%20leksii%20do%20kursu%20Psykhofizilohiia.pdf

Викладач _____

Підпис

Р.М. Хавула

Ініціали та прізвище

Викладач _____

Підпис

В.Г. Дуб

Ініціали та прізвище

Схвалено на засіданні кафедри практичної психології

Протокол № __ від _____ 2024 року

Завідувач кафедри _____

Підпис

М.В. Савчин

Ініціали та прізвище